

Normes d'incorporació de material didàctic a "UdGMoodle"

Document elaborat per Josep Matas, advocat (actualitzat 08/07/2016)

L'article 20 de la Llei de propietat intel·lectual (LPI) considera que difondre documents afectats per aquesta normativa per mitjà d'una xarxa com "UdGMoodle" és un acte de comunicació pública, una de les formes d'explotació regulada per aquesta norma. No hi fa res que el nombre de possibles usuaris de l'espai virtual de l'assignatura sigui limitat. El fet que hi hagi una pluralitat de persones i que la comunicació es faci dins un àmbit que no és estrictament domèstic (art. 20.1 LPI) comporta que aquesta forma de divulgació quedi plenament afectada pel dret d'autor.

D'acord amb la Llei en determinats casos es podran incorporar a "UdGMoodle" obres sense necessitat d'autorització del titular dels drets. Són casos que expliquem en aquest document.

La UdG podrà dirigir-se als professors que no segueixin els criteris i pautes adequades per orientar-los sobre quin és l'ús adequat.

Les obres protegides per drets d'autor i drets afins

Amb caràcter general es consideren mereixedores de protecció les obres originals, en el sentit d'obres que fan una aportació nova i diferent de creacions preexistents. L'article 10 LPI presenta una enumeració de casos a manera d'exemple, però no com a llista tancada, per indicar quines creacions poden merèixer protecció. Dins la llista consten, entre altres, els llibres, els textos impresos, els escrits, els discursos, les conferències, les explicacions docents, els informes tècnics, les obres audiovisuals, els gràfics, els mapes i plànols i les obres fotogràfiques, en una enumeració que no vol ser exhaustiva, sinó únicament indicativa de l'ampli abast de la protecció, la qual es reconeix sempre que existeixi l'element d'originalitat indicat abans.

També es reconeixen drets a favor de persones que han creat obres a partir d'una de preexistent. Són les denominades *obres derivades* (art. 11 LPI), entre les quals figuren les traduccions o adaptacions, les revisions, les actualitzacions i les anotacions. En conseqüència, de manera simultània hi pot haver drets sobre l'obra originària i, al mateix temps, sobre una obra derivada feta a partir de l'anterior. Aquests drets poden correspondre a persones diferents.

Materials no protegits

No tots els materials susceptibles de ser incorporats com a recurs a l'espai virtual d'una assignatura mereixen o tenen la protecció que atorga la normativa de propietat intel·lectual. A part de les creacions no originals, la Llei exclou de protecció de manera expressa les disposicions legals o reglamentàries, les resolucions dels òrgans jurisdiccionals, o els actes, acords, deliberacions i dictàmens dels organismes públics (art. 13 LPI). L'interès públic d'aquests textos en justifica l'ús lliure. S'han d'entendre inclosos en aquesta excepció els textos derivats de l'exercici de potestats pròpies de les administracions públiques.

Però no tots els documents o creacions que es produeixen com a resultat de l'activitat d'organismes públics queden exclosos de protecció. Tenen protecció els documents i creacions originals que no derivin de l'exercici de potestats públiques. És el cas, per exemple, de les creacions dels investigadors o dels docents que treballen en centres de recerca o universitats públiques. Els drets corresponen als seus autors o bé al centre per al qual treballen i no han de ser considerats d'ús lliure pel sol fet d'haver estat produïts amb recursos públics.

Les informacions o dades sense elaborar

No disposen de protecció les informacions o dades "en brut", com pot ser una llista de dades demogràfiques, un conjunt de registres meteorològics o una relació de coordenades UTM, si bé la seva incorporació o representació per mitjà d'una base de dades, o d'un plànol, o la seva presentació i interpretació en el marc d'un treball de recerca mereixeran protecció pel valor afegit que aquests materials o estudis proporcionen. Es reconeixen drets a aquests productes o estudis, però no a la informació que ha servit de base per elaborar-los.

Obres que es troben en domini públic

Els drets d'explotació estan limitats temporalment. Un cop vençut el termini de protecció, les obres passen a domini públic i poden ser utilitzades lliurement. Actualment, de manera general s'estableix el període de durada de la protecció en setanta anys a comptar des de ú de gener següent a la data de la mort de la persona autora (art. 26 i 30 LPI). Per efecte de normes anteriors el període de protecció és encara deu anys més ampli per a les obres d'autors morts abans del vuit de desembre de 1987. A manera d'exemple, en data 1 de gener de 2016 van passar a domini públic les obres d'autors morts abans de l'ú de gener de 1936.

En el cas dels enregistraments musicals els drets expiraran transcorreguts setanta anys (art. 119 LPI). En el dels audiovisuals el pas a domini públic es produeix al cap de cinquanta anys (art. 125 LPI).

En el cas de les fotografies que no són pròpiament “obres fotogràfiques”, com és el cas de fotografies que documenten un procés tècnic o científic, fotografies de protocol o els reportatges periodístics, el pas a domini públic es produeix vint-i-cinc anys després de la seva realització (art. 128 LPI).

La cita de treballs d'altres autors

En l'elaboració de treballs de recerca és freqüent incorporar fragments de textos o altres materials de treballs creats i divulgats per altres autors. La citació també és possible en l'elaboració de materials didàctics (art. 32 LPI). En cap d'aquests dos casos cal l'autorització prèvia del titular dels drets d'explotació.

Basant-nos en el dret de cita es poden incorporar fragments d'obres protegides a documents textuais, presentacions o materials similars de suport a la docència, sempre d'acord amb les condicions següents:

- Que es tracti d'obres prèviament divulgades (no inèdites).
- Que se n'indiqui la font i l'autor, excepte en els casos que això sigui impossible de saber.
- Que la incorporació del fragment citat s'efectuï per a la seva anàlisi o comentari.
- Que el fragment citat guardi una proporció justificada per a la finalitat perseguida.

En el cas de les obres plàstiques, fotogràfiques i similars és admissible la seva reproducció íntegra. No cal fragmentar l'obra però cal limitar-se a utilitzar obres aïllades.

Els materials didàctics elaborats amb la incorporació de fragments d'obres d'altres autors poden ser utilitzats a l'aula i incorporats a l'espai virtual de l'assignatura.

Utilització d'obres per a “il·lustració d'activitats educatives”

A més d'utilitzar lliurement textos o materials basant-se en el dret de cita, també es poden incorporar a les aules virtuals o repartir físicament a la classe, textos o altres materials que estiguin lliures de drets i altres amb drets vigents que puguin servir per a “la il·lustració de l'activitat educativa”. És a dir, el dret de cita explicat a l'apartat anterior, permet incorporar textos, gràfics o imatges preexistents a una creació nova (material didàctic o treball de recerca). Complementàriament per a “la il·lustració de l'activitat educativa” es poden utilitzar materials sense haver-los d'incorporar a cap nova creació, aïlladament (per exemple pujar un article al campus virtual per tal que

pugui ser comentat). La Universitat de Girona ha acordat amb les entitats de gestió col·lectiva de drets d'autor quins materials es poden incorporar per a "la il·lustració de l'activitat educativa". Són els següents:

- S'entenen autoritzats, sense necessitat d'autorització del titular dels drets, els actes de reproducció parcial, distribució i comunicació pública d'obres impreses o susceptibles de ser-ho, sempre que es compleixin les següents condicions:

- a) Que aquests actes es duguin a terme únicament per a la il·lustració amb finalitats educatives i d'investigació científica.
- b) Que els actes es limitin a un capítol d'un llibre, article d'una revista o extensió equivalent respecte d'una publicació assimilada o assimilable al 10 per cent del total de l'obra, resultant indiferent a aquests efectes que la còpia es faci a través d'un o diversos actes de reproducció.
- c) Que els actes es realitzin en les universitats o centres públics de recerca, pel seu personal i amb mitjans i instruments propis.
- d) Que es doni, almenys, una de les següents condicions:

1r Que la distribució de les còpies parcials s'efectuï exclusivament entre els alumnes i personal docent o investigador del mateix centre en el qual s'efectua la reproducció.

2n Que només els alumnes i el personal docent o investigador del centre en el qual s'efectuï la reproducció parcial de l'obra puguin accedir-hi a través dels actes de comunicació pública autoritzats en el present apartat, duent-se a terme la posada a disposició a través de les xarxes internes i tancades a les quals únicament puguin accedir aquests beneficiaris o en el marc d'un programa d'educació a distància ofert per l'esmentat centre docent.

En qualsevol cas, la incorporació a "La Meva UdG" d'aquests materials s'ha de fer d'acord amb les quatre condicions indicades per al cas de la citació: obres no inèdites, indicació de la font i l'autor, utilització per a l'anàlisi o comentari, i ús proporcional a la docència que s'imparteix.

La utilització de bases de dades

Les bases de dades tenen també protecció des de la perspectiva de la propietat intel·lectual. Quan una sistematització de dades s'hagi fet de manera original, o de manera que aporti un valor afegit a la informació que conté, la Llei reconeix als seus creadors uns drets que cal respectar. A partir d'aquesta idea, la LPI (art. 135.1) admet l'extracció d'informació d'aquestes bases de dades i la seva utilització amb finalitats "d'il·lustració de l'ensenyament, o de recerca científica" en la mesura i proporció justificada per aquestes finalitats i sempre que se n'indiqui la font. Com en els dos casos anteriors, aquestes activitats no requeriran l'autorització prèvia dels titulars dels drets de la base de dades.

Conèixer el titular dels drets d'explotació

Si bé la normativa de propietat intel·lectual pressuposa que l'autor és el titular dels drets d'explotació d'una obra, pot haver-los cedit a un tercer, sense que això comporti renunciar a la seva consideració com a autor (l'autoria és un dret irrenunciable). Exemples habituals de cessió de drets d'explotació es produeixen a partir d'un contracte autor-editor per a la publicació d'una obra en forma de llibre, o amb el lliurament d'un article a una revista científica, etc. En conseqüència, quan interessi incorporar a "La Meva UdG" una obra protegida pel dret d'autor és necessari identificar qui és el titular dels drets i conèixer també les condicions que aquest titular exigeix per a la seva utilització.

Respectar les condicions d'utilització

Les condicions d'utilització d'una obra protegida figuren en els crèdits de la publicació o del mitjà pel qual ha estat difosa. Si es tracta d'una obra a què s'ha tingut accés per mitjà d'Internet s'ha de fer atenció a la informació relativa a drets de propietat intel·lectual que figurin en la pàgina en qüestió. El fet que algú hagi decidit divulgar una obra per aquest mitjà no implica necessàriament que es pugui fer un ús lliure d'aquests materials. Tot i l'aparença d'ús lliure de les obres divulgades per Internet, i la facilitat per copiar-les, reproduir-les, etc., només es poden emprar en les condicions que estableixin els seus titulars.

Llicències Creative Commons

Cada cop és més freqüent trobar a Internet materials o recursos que es difonen a partir d'una llicència [Creative Commons](#). Hi ha una gran varietat de llicències Creative Commons, però en termes generals admeten la utilització de les obres de manera més àmplia que la tradicional reserva absoluta de drets que es manifesta a partir de l'expressió "tots els drets reservats".

En el cas que interessi utilitzar un treball difós amb una llicència Creative Commons és necessari verificar les condicions d'ús o explotació, les quals es poden llegir en fer clic a l'enllaç que informa de l'existència de la llicència. És molt habitual la divulgació d'obres a partir d'una llicència que, a part del reconeixement de l'auditoria, permet fer-ne qualsevol ús, excepte els que tinguin finalitats comercials.

Sempre cal citar la persona autora

Independentment de la legitimació que es tingui per incorporar materials protegits pel dret d'autor a "La Meva UdG", és important indicar-ne l'autoria i la font d'on provenen. Encara que es tracti de materials que hagin passat a domini públic s'han de respectar els denominats *drets morals* que es reconeixen a les persones autores.

Així mateix, se n'ha de respectar el contingut i s'ha de fer evident o informar expressament si es tracta d'un fragment o d'una reproducció íntegra d'un treball o obra.

Materials elaborats pel professor de l'assignatura

Amb la incorporació dels materials elaborats pel mateix professor de l'assignatura, aquest professor, en la seva condició de persona autora, atorga una llicència no exclusiva a la Universitat de Girona per tal de comunicar l'obra per mitjà de "La Meva UdG" i fer-la accessible als estudiants durant el temps que el mateix professor consideri necessari.

Als efectes de reconeixement de la seva autoria, és molt aconsellable que el professor la faci constar de manera ben visible, amb la indicació del seu nom i cognom, i del departament o centre docent al qual està adscrit.

En el cas de materials elaborats pel mateix professor a partir d'un treball preexistent, caldrà donar referència de la font, del treball o materials de base i de l'adaptació o aportació del professor.

Si els materials incorporats no donen cap referència d'autoria o font es pressuposarà que han estat elaborats pel professor.

La Universitat de Girona es reserva el dret d'incorporar els materials didàctics elaborats pels professors en un repositori de la seva titularitat, per a la seva conservació, documentació i utilització com a documents de referència.

Els repertoris lliures

A Internet hi ha un nombre important de repertoris de materials didàctics d'accés lliure, molts dels quals n'autoritzen la utilització exigint el compliment d'unes condicions mínimes.

Les obres orfes

Les obres orfes són obres els titulars de les quals no estan identificats o en cas d'estar-ho no estan localitzats tot i haver-se efectuat una prèvia recerca diligent d'aquests. La Llei permet que els centres educatius, museus, biblioteques, hemeroteques, arxius, fonoteques i filmoteques, entre altres institucions, facin còpia i posin en obert les obres orfes que figuren a les seves col·leccions. Ho poden fer si prèviament han fet l'esforç de localitzar aquests titulars. Aquesta possibilitat de

digitalitzar i difondre en obert està autoritzada per a obres cinematogràfiques, audiovisuals, enregistraments sonors i obres textuais. La cerca dels titulars s'haurà d'efectuar seguint les instruccions que determina el Reial Decret 224/2016, de 27 de maig, pel qual es desenvolupa el règim jurídic de les obres orfes.